

BOŽIDAR FINKA (Zagreb)

POIMENIČENI PRIDJEVI U TOPONIMIJI ZADARSKOG OTOČJA

Poimeničivanjem pridjeva stvorene su neslućene mogućnosti u toponimizaciji. Iskazuju se posebnim gramatičkim i tvorbenim inventarom, s uključivanjem dodatnih semantičkih sadržaja. Na geomorfološki vrlo razvedenom zadarskom otočnom području poimeničivanje je prodjeva našlo u toponimiji vrlo razgranatu i raznoliku primjenu, a odnosi se:

1. na sve vrste geomorfoloških oblika (brda, polja, doline, drage, zemljišni predjeli i čestice, uvale, rtovi, otoci i otočići, vode, priobalni pojas, morske površine i morsko dno kao i druge konfiguracijske posebnosti),

2. na sve vrste pridjeva (opisni, građivni, posvojni),

3. na obje pridjevske nominativne gramatičke kategorije (rod, broj).

Na zadarskom je otočnom području vrlo učestalo poimeničivanje pridjeva u toponimizaciji još na dva svojevrsna načina:

4. elipsom imeničkoga dijela dvočlanih toponima prvotno sastavljenih od imenice i pridjeva,

5. oblikovanjem toponomastičkih sraslica od prvotne prijedložne sveze i pridjeva.

U prvom slučaju (pod 4) pridjev zadržava gramatička obilježja kakva bi imao u sastavu dvočlanoga toponima (rod i broj) i preuzima funkciju imenovanja svojom vlastitom semantikom. Sporazumijevanje ili snalaženje u prostoru time nije ni otežano ni narušeno jer je semantika elidirane imenice govornikova vidljiva ili zapamćena pretpostavka.

U drugom slučaju (pod 5) toponomastička sraslica nastala poimeničivanjem pridjeva ima imenički oblik odgovarajuće pridjevske ili imeničke sufiksalne tvorbe.

Iz svega što je rečeno izlazi da s obzirom na oblikovanje postoje dvije temeljne skupine toponimiziranih pridjeva:

- 1) skupina toponima koji zadržavaju pridjevski oblik,

- 2) skupina toponima koji su poprimili imenički oblik.

— U prvoj se skupini po značenju i tvorbi izdvajaju dvije uočljive podskupine:

a) podskupina poimeničenih opisnih, gdje kad po postanju i gradivnih pridjeva, s karakterističnim oznakama svakoga imenovanoga toponima, kao što su:

- veličina: *Dumboka* (DO, Iž), *Mali* (Ra), *Veli* (Ra), *Lunga* (Kor), *Široka* (Mol), *Široki* (Pr), *Tanki* (Ses);

- kakvoća: *Belo* (Ra), *Dobra* (Pr), *Ravna* (Kor), *Ravni* (Sil), *Sm(a)rdeća* (Sil), *Studena* (Mol), *Studeni* (Mol), *Suha* (Pr), *Trišćeni* (Ist);

- smještaj: *Južni* (Sil), *Skrajni* (Pr), *Srednji* (Ra), *Sridnji* (Pr), *Zapadni* (Sil);

- vremensko obilježje: *Letnja* (Pr);

- tvarno postanje: *Driveni* (Pr), *Pečena* 'pješčana' (Kor), *Pečeni* 'pješčani' (Pr), *Vodena* (Kor)

b) podskupina poimeničenih posvojnih pridjeva s karakterističnom sufiksacijom na -ev/-ov, -in, -ski, pri čemu je i vrlo česta, danas inače neproduktivna, tvorba posvojnih pridjeva na -ji. Primjeri za pojedine sufikse:

-ev/-ov: *Dragove* (DO), *Komaševa* (Iž), *Lovrove* (Sil), *Martinčevo* (Pr), *Maslinova* (Kor), *Mavrova* (Sil), *Maževo* (Iž);

-in: *Čudonjin* (Paš), *Mandino* (Ses), *Manježin* (Ol);

-ski: *Čuška* (DO), *Fučinska* (Ol), *Jakinska* (Mol), *Jakinski* (Ol), *Japneniško* (Ses), *Karniški* (Mol), *Maranski* (Pr), *Pastirski* (Pr), *Poljanska* (Paš), *Sibenska* (Ol), *Sirunjski* (Mol), *Starinsko* (Iž);

-ji: *Borji* (), *Gušč* (DO), *Jagodnja* (Kor), *Jurinje* (Iž), *Knež* (Iž), *Kozji* (Ist), *Kranje* (Vrg), *Mačji* (Ist), *Medvija* (Ist), *Mladinj* (Mol), *Ošlje* (DO), *Paunje* (Paš), *Prvenj* (Paš), *Radenj* (Paš), *Tatinja* (DO, Iž).

Pridjevskim tvorbama pripadaju i dvočlani toponimi kao *Na Barbatovu*, *U Gržanovu* (Ses) gdje je prijedložni dio u sintaksoj funkciji, a pridjev sam imenuje.

- U drugoj je skupini poimeničivanje pridjeva izvršeno s pomoću karakterističnih sufikasa imeničke tvorbe. To su ovi sufiksi:

-ača: *Dugača* (DO), *Srednjača* (Mol);

-(j)ac: *Brajkovac* (Ol), *Golubovac* (Ra), *Grbavac* (Ra), *Opaćac* od *opaći* 'opatov' (Iž), *Pećarovac* (Iž), *Rusovac* od *rus* 'crven' (Ol), *Sirovac* (Mol), *Slanac* (Iž, Ol), *Studenac* (Mol, DO, Ses);

-(j)ak: *Gvozdjenjak* (DO), *Knežak* (Mol, Iž), *Kobiljak* (Ug, DO), *Kravljak* (Mol, Kor), *Martinjak* (Paš), *Medvijak* (Pr), *Mišnjak* (Ug), *Ovčjak* (Ug), *Platnjak* (Vrg), *Tovarjak* (Kor), *Volujač* (Mol, Pr, DO);

-ica: *Brbišćica* (DO), *Čušćica* (DO), *Dragnjevicica* (DO), *Dumbočica* (DO), *Ivaniševica* (Ra), *Mavrovica* (Ses), *Ravnice* (Sil), *Šašćica* od *Salšćica* (DO), *Sušćica* (Kor), *Sušćice* (Ug), *Telašćica* (DO), *Žmašćica/Žmanšćica* (DO);

-ić: *Knežačić* (Mol);

-ik: *Oblik* od *obal* (Vrg);

-ina: *Bilinà* (Ol);

-ka: *Golubinka* od *Golubinjka* (DO).

Neki su od navedenih i sličnih poimeničenih pridjeva nastali dvostrukom imeničkom sufiksacijom: npr. deminutivni oblik *Knežačić* od *knež* + *ak* + *ić*.

Primjeri pokazuju da se u tvorbi toponima i ove druge skupine s pomoću imeničkih sufikasa također iskorištavaju pridjevi svih vrsta (opisni, gradivni i posvojni), često s dalekosežnim fonetskim prilagodbama na granici pridjevskog i tvorbenog morfema (asimilacija, disimilacija, jotovanje, palatalizacija i sl.).

Kao što je rečeno, među poimeničene toponimizirane pridjeve idu i neke sraslice

a) pridjevske, npr. *Zaniski* od *Zaninski* (Sil) 'predjel imenovan prema mjestu Ninu';

b) imenske, npr. *Podbilica* (Mol), pri čemu je poimeničivanje pridjeva prethodilo oblikovanju nominativizirane sraslice, dakle: pod *Bilicu* → *Podbilica*.

Z a k l j u č a k

Obilježja su zadraskog otočja vrlo razvedeni kofiguracijski oblici pa otuda brojni i jezično raznoliki toponomastički izrazi. U ovoj su prilici razmotreni samo toponimi nastali poimeničivanjem od pridjeva. Iako su u cijelosti, tj. bez ostatka, nije mogla obuhvatiti ni sva ta građa, navedeni podaci ipak pokazuju da su toponimi nastali poimeničivanjem od pridjeva vrlo frekventni i da su u njihovoj toponimizaciji obilatno iskorištene obje raspoložive jezične mogućnosti: poimeničivanje pridjeva uz elipsu imenskoga člana i poimeničivanje pridjeva pomoću sifikasa imeničke tvorbe, uz modifikacije u oblikovanju toponomastičkih sraslica. Pri tome je osigurano i primijenjeno načelo da se toponomastička obavijest ne okrnji, da toponim uvijek bude jednoznačan i da određeni toponomastički sadržaj zadovolji zahtjev jezične ekonomije, tj. da se svede na što kraći jezički izraz.

Kratice za otoke primijenjene u tekstu

DO - Dugi otok
Ist - Ist
Iž - Iž
Kor - Kornat
Mol - Molat
Ol - Olib
Paš - Pašman

Pr - Premuda
Ra - Rava
Ses - Sestrunj
Sil - Silba
Ug - Ugljan
Vrg - Vrgada

Božidar FINKA

SUBSTANTIVISED ADJECTIVES IN TOPONYMIA OF ZADAR ISLANDS

S u m m a r y

Data used in this work point at the fact that toponyms in Zadar Islands territory mostly derived in substantivising of adjectives, are very frequent, and both linguistic variants could take part in the process of the toponymisation: substantivisation of adjectives with ellipsis of the noun article, and substantivisation of adjectives with the suffixes for construction of nouns, with modifications in forming of the toponomastyc addings.

